

Sud smatra da je dokazano da se u manjkajućim vrećama nalazila riža. To zaključuje iz sadržaja tereta koji je predan. Sud naime bazirajući se na jednoj prijašnjoj presudi /Hogarth Shipping Company, Ltd. o/a Blyth, Greene, Jourdain & Co, Ltd./, smatra da se i u manjkajućim vrećama nalazila ista ona roba koja je bila i u vrećama koje su predane.

U pogledu činjenice manjka 235 vreća sud smatra da je uobičajena praksa da se prazne vreće, iz kojih je uvrećan teret u druge vreće koje se predaju, uvijek predaju primaocu kao prazne, i da se to evidentira u brojačim listićima. U ovom slučaju nema uopće traga praznim vrećama. Prema tome nije vjerojatna tvrdnja broдача da je teret predao u drugim vrećama. Budući je pak ustanovljena prosječna težina vreća koje su predane, sud zaključuje da je ista količina bila i u manjkajućim vrećama.

/LLLR 1961, str. 173-183/

K.S.

ENGLISKI APELACIONI SUD

Presuda od 17.XII 1953.

Predmet "Assunzione"

Obvezni statut engleskog prava - Ugovor je podložan pravu kojemu su stranke odlučile podvrći svoje ugovorne odnose, i samo po tome dolazi do primjene zakon mjestu zaključenja ugovora, zakon zastave ili drugi - Ako stranke nisu izričito izjavile što hoće, dužnost je suca da utvrdi prešutna namjeru stranaka, primijenivši objektivni kriterij, presumptivnu odluku ozbiljna i razumna čovjeka

Francuska vladina agencija "Office National Interprofessionnel des Céréales" - u ispunjenju ugovora o zamjeni žita, koji je ugovor sklopljen između francuske i talijanske vlade - predao je na prijevoz talijanskom bročaru teret žita. Luka ukrcaja bila je francuska /Dunquerque/, a luka odredišta talijanska. Ugovor o prijevozu načinjen je u Parizu, na engleskom jeziku /formular GENCON/; teretnica je izdana u Dunquerqueu na francuskom jeziku; plaćanje vozarine s eventualnim prekostojnicama trebalo je uslijediti u Italiji. Brod je bio talijanski s talijanskim zapovjednikom. Bročar nije bio upoznat s ugovorom prema kojemu se žito prevozilo.

Za vrijeme prijevoza brod je pretrpio avariju u Biskajskom zaljevu, i naručitelj prijevoza predao je tužbu protiv bročara u Engleskoj, gdje je nedležnost suda bila

ustanovljena prethodnom privremenom naredbom /forum arresti/. Parnica je pokrenuta po isteku šest mjeseci, ali prije isteka jedne godine od iskrcaja tereta. Tužitelj se pozivao na francusko pravo, koje je inkorporiralo Bruxellesku konvenciju o teretnici i njezin jednogodišnji rok zastare. Naprotiv tuženi brodar stavio je prigovor zastare, pozivajući se na talijansko pravo i tvrdeći da to pravo nije prihvatilo Bruxellesku konvenciju, i da se stoga ima primijeniti rok od šest mjeseci koji ustanovljuje čl.438 talijanskog Zakona o plovidbi. Spor se vodio samo o pitanju primjene prava kao prethodnom pravnom pitanju.

I prvi sud /Admiralitetski/ i prizivni odlučili su da na ugovore općenito treba primijeniti pravo kojim su strane imale namjeru podložiti svoje ugovorne odnose, i da sud, ako o tom nema izrične uglave, mora, ispitujući koja se namjera može imputirati strankama, uzeti u obzir što bi ozbiljan i razuman čovjek bio odlučio da je prilikom zaključivanja bio prisiljen odgovoriti na pitanje: koje materijalno pravo treba primijeniti na taj ugovor? Obje presude izrekle su da okolnosti konkretnog slučaja nameću po tom kriteriju primjenu talijanskog prava. Pritom su istaknute, kao elementi za ocjenu takvog rješenja, njegova "konvenijentnost" i "poslovna efikasnost". Jedan je sudac dodao da bi, u slučaju da su različni elementi ocjene u potpunoj ravnoteži, zakon zastave bio element koji bi morao pretegnuti za ocjenu presumptivne volje stranaka.

/LLLR 1953, str.716-739/

N.K.

Bilješka.- Prije analize te presude potrebno je istaknuti dva momenta izvan njezinog načelnog značaja.

1/ Presuda je donijeta povodom spora o zastari. Opće je poznato da anglosasko pravo smatra zastaru procesualnom ustanovom na koju se stoga mora primijeniti lex fori; to potvrđuju sami engleski pisci, kao npr. Dicey /iako uz neke rezerve/. Tim je interesantnije da je presuda koja se ovdje prikazuje, ispitujući koji će zakon primijeniti na pitanje zastave o kojemu se radilo, isključivo uzimala u obzir statut osnovnog ugovora /contract de quo/, dakle lex causae prijevoznog ugovora iz kojega je nastala tražbina. To, međutim, nema utjecaja na načelno pitanje koje je ovdje pokrenuto, naime: koji se zakon mora općenito primijeniti na ugovor, ili ukratko: koji je ugovorni /obvezni/ statut engleskog prava?

2/ Konkretni spor o zastari nastao je zato što je tuženik tvrdio da po talijanskom pravu, i pored Bruxelleske konvencije o teretnici od 1924. i dalje vrijedi zastarni rok

od 6 mjeseci. Već g.1954. izišla je, suprotno tome, presuda talijanskog Kasacionog suda u predmetu D'Amico ca. Colamartino /za taj podatak, kao i neke druge koji dolaze, usp. prikaz Williama Middletona "La legge regolatrice del contratto nel diritto internazionale privato Inglese, Il caso dell'Assunzione" u Dir.nav.1953, vol. 2, str.188 i d./, kojom je utvrđeno da je talijansko pravo inkorporiralo Konvenciju i da je stoga, što se tiče zastare u okviru Konvencije, ujednačeno s francuskim pravom. To je još bilo otvoreno pitanje u vrijeme dok je trajao spor o zastari u predmetu Assunzione, i tužitelj je stoga uložio žalbu protiv presude prvog suda, kojom je već bila određena primjena talijanskog prava - možda baš zato da dobije vremena, dok se u Italiji ne riješi pitanje o odnosu talijanskog Plovidbenog zakonika prema Konvenciji. Na svaki način pretpostavka da talijanski zastarni rok iznosi 6 mjeseci dala je povoda sporu pred engleskim sudom i prilikom tom sudu da donese presudu, koja je načelno riješila pitanje ugovornog statuta u engleskom pravu, i daleko odjeknula u svim interesiranim krugovima.

Sam spor u predmetu Assunzione rješavao je ponovo Admiralitetski sud g.1957. i to meritorno, pa je tom prilikom na zahtjev stranaka, primijenio englesko pravo.

3/ Problematika presude iz g.1953. može se najkraće izložiti ovako:

a/ Englesko pravo, koje je osnovano na sudskoj praksi i ne može se općenito pozivati na pozitivne zakonske propise, odgovara oduvijek na pitanje: što je "the proper law of the contract", dakle: koji je ugovorni statut? pozivanjem na volju stranaka. Kao što su stranke uopće slobodne ugovarati što hoće /dakako u granicama dopuštenosti i dobrih običaja/, tako stoji i do njihove volje koje će se pravo primijeniti na odnose iz ugovora. Po tom pojedine nadovezne okolnosti /kao mjesto zaključenja ili mjesto ispunjenja ugovora ili državna pripadnost broda i sl./ nisu samostalne osnove za primjenu prava, već samo indiciji, koji se mogu upotrijebiti za iznalaženje mjerodavnog zakona, ukoliko opravdano ukazuju na to da su stranke htjele primijeniti baš zakon određen pojedinom tom okolnošću. U tom se anglosasko pravo bitno razlikuje od kontinentalnih prava /izuzevši do neke mjere francusko pravo, koje o autonomiji također nema pozitivnih odredaba/; ta prava naime uzimaju pojedine okolnosti, kao mjesto zaključenja ili ispunjenja ugovora, zastavu broda ili uglavu stranaka, kao potpuno ravnopravne, i utvrđuju za pojedine kategorije nadovezivanja, dakle materije za koje vrijedi jedno kolizijsko pravilo, koja će okolnost za njih biti nadovezna. Zato po njima lex contractus, lex solutionis, lex nationalis, lex autonomiae izlaze jednako iz odredbe zakona, a ne izvode se kao u engleskom pravu, sve iz posljednje, dakle iz volje stranaka.

b/ Bez obzira na to postavlja se, jednako za anglosasko kao i za kontinentalno pravo, pitanje kako će se utvrditi volja stranaka, ako ona nije ni izrično ni prešutno jasno izražena. Tu se sukobljuju subjektivistična i objektivistična teorija. Po prvoj mora sud ispitati što bi konkretne stranke bile odlučile, da su u času zaključenja ugovora obraćale pozornost pitanju primjene prava. Po drugoj nije u takvoj situaciji odlučno što bi stranke konkretno bile htjele /to je ne samo teško utvrditi, već se u mnogo slučajeva stranke ne bi, zbog suprotnosti interesa, ni mogle sporazumjeti/, već je odlučno što su morale htjeti, da su rješavale pitanje razumno i po objektivnim razlozima.

c/ Ako se prihvati objektivna teorija, postavlja se dalje pitanje da li neke okolnosti dolaze načelno do jačeg izražaja i stvaraju presumpciju za utvrdjenje ugovornog statuta, i koje bi te okolnosti, odnosno kakve presumpcije bile.

d/ Pitanje je još da li postoje neke kvalifikacije razumnosti kao objektivnog kriterija za utvrdjenje presumptivne volje stranaka.

Već prvi sud /sudac Willmer/ izrekao je jasno da je mjerodavno ono pravo koje su stranke namjeravale primijeniti, i da se, u pomanjkanju takve uglave, ta namjera mora presumirati iz konkretnih okolnosti. Činjenica da je ugovor sklopljen u Francuskoj, odnosno da je brod vijao talijansku zastavu, dolaze u obzir samo kao indiciji za namjeru koja se mora strankama imputirati, i ta se namjera može utvrditi samo ispitivanjem što bi razuman i ozbiljan čovjek iz poslovnog svijeta bio odlučio, dakle što je /"konvenijentno" ili "poslovno vrijedno" za konkretni slučaj.

Apelacioni sud /Lordovi Singleton, Birkett i Hodson/ izjasnio se o svim pojedinostima problema.

Ad a/ O tom da je volja stranaka osnovni kriterij nije uopće bilo debate. Cijelo obrazloženje polazi od pretpostavke da pojedine okolnosti konkretnog slučaja nemaju samostalnog utjecaja na primjenu prava, već da služe samo kao indiciji za pronalaženje stranačke volje.

Ad b/ Presuda se nije ni osvrnula na subjektivističku teoriju, već je postavila isključivo objektivne kriterije tražeći "što bi trebalo da su pravedne i razumne osobe morale namjeravati, da su razmišljale o stvari u vrijeme sklapanja ugovora" /Lord Singleton/, odnosno "smatrajući da su stranke pravedni i razumni ljudi" i ispitujući, poslije promotrenja svih činjenica, koji se razumni zaključci mogu povući, i što je bila vjerojatna namjera takvih stranaka /Lord Birkett/.

Ad c/ Niz prethodnih engleskih presuda već je analizirao međusobni odnos pojedinih indicija za volju stranaka, pa se tako tvrdilo da neke okolnosti mogu imati snagu presumptionis za ugovore općenito, situs za stvari, zastava za prijevozni posao itd/ a drugi snagu "gotovo neoborive" presumpcije. Postepeno se to razlikovanje napuštalo i priznavala načelno jednaka vrijednost svim okolnostima, s tim da se isključivo po konkretnoj situaciji može ocijeniti, koju okolnost treba više uzimati u obzir za odredjenje namjere stranaka o primjeni prava. Sva tri suca u predmetu Assunzione složila su se na takvom gledištu. Po njima "svaka okolnost može konkretno biti nadjačana od protivnog indicija" /Lord Singleton/ i nijedna "nema po sebi konkluzivne vrijednosti; ona može u konkretnom slučaju biti oglašena bezvrijednom jasnom voljom stranaka" /Lord Birkett/. Jedino je Lord Hodson tome dodao da se, i pored takve slobode ocjene, koju i on prihvaća, može općenito, ali ne konkretno, presumirati jača vrijednost nekih okolnosti, odnosno da će teže biti ukloniti njih nego ostale; i kao takvu okolnost naveo je napose zastavu, koja bi morala prevagnuti kad bi ostali argumenti pro i contra bili potpuno izjednačeni; što je razlog više da se u slučaju Assunzione primijeni talijanski zakon.

Ad d/ Dva novija judikata /predmeti Adriatic, 1931, i Njegoš, 1936/ istakla su kao kriterij konvencijentnost i poslovnu vrijednost /business efficacy/ sudske odluke. Oba suda prihvatila su te indicije, smatrajući da su oni potpuno na liniji njihovog osnovnog kriterija, jer je vjerojatno "da bi pravedne i razumne osobe željele da se spor riješi na konvencijentan način i u skladu s poslovnom efikasnošću" /Lord Singleton/.

Za naše prilike izlazi iz presude koja je prikazana da se pred engleskim sudom, u slučajevima u kojima volja stranaka o pitanju primjene prava nije očitovana ni izrično ni jasno konkludentnim djelima, ne može sa sigurnošću očekivati primjena bilo kojeg odredjenog statuta /npr. legis contractus ili solutionis ili zakona zastave/, već da će naprotiv sud donijeti odluku posve individualno, prema konkretnom slučaju, na osnovi objektivne razumnosti i poslovne djelotvornosti rješenja.

N.K.